

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

Sociální kritika v knize Micheáš

Vedoucí práce: doc. ThLic. Adam Mackerle ThD.

Autor práce: Johana Fibichová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 4.

2024

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Písku dne 27. 3. 2024

.....
Johana Fibichová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce doc. ThLic. Adamu Mackerlemu ThD. za jeho odborné vedení, cenné rady a upozornění a také za jeho ochotu a vstřícnost. Poděkování patří i mým rodičům a mému lékaři, kteří mě po celou dobu studia podporovali a povzbuzovali.

Obsah

Úvod.....	4
1. Představení knihy Micheáš.....	5
1.1. Autorství a datace.....	6
2. Historické souvislosti.....	7
2.1. Asyrský vpád a zánik izraelského království.....	7
2.2. Judské království.....	7
3. Sociální souvislosti.....	10
3.1. Společnost ve starověkém Izraeli a Judsku v 8. stol. př. Kr.....	10
3.2. Společnost v Judsku v 8. stol. př. Kr.....	11
3.3. Vztahy mezi společenskými vrstvami v Izraeli a Judsku.....	12
4. Kniha Micheáš a sociální kritika.....	15
4.1. Mi 2,1-2.....	15
4.2. Mi 2,8-9.....	17
4.3. Mi 3,1-3.....	18
4.4. Mi 3,9-11.....	19
4.5. Mi 6,10-12.....	20
4.6. Mi 7,3.....	21
5. Aktuální sociální problémy české společnosti a sociální problémy v knize Micheáš.....	23
5.1. Problematika exekucí v České republice.....	23
5.2. Porovnání současné problematiky exekucí v České republice se zabíráním nemovitého majetku v knize Micheáš.....	25
Závěr.....	27
Seznam použité literatury.....	28

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je Sociální kritika v knize Micheáš. Podle mého názoru patří k poslání sociálního pracovníka nejen pomáhat svým klientům řešit jejich problémy prostřednictvím přímé práce, ale také být jejich zastáncem na veřejnosti. To obnáší zvyšování povědomí o sociálních problémech, ale také třeba kritiku těchto problémů, jejich příčin a nedostatečné snahy je řešit systémově. Sociální pracovník by se měl také při vykonávání svého povolání řídit určitými etickými zásadami. Pro mě základní etické východisko představuje především Bible, proto mi je téma blízké nejen z profesního, ale i z osobního hlediska.

Cílem mé bakalářské práce je popsat sociální kritiku v knize Micheáš v jejích různých souvislostech. Zaměřím se při tom především na její historický a sociální kontext, ale pokusím se zabývat i jejím současným kontextem.

Bakalářskou práci rozdělím do celkem 5 kapitol. První krátká kapitola bude sloužit jako uvedení do tématu. Představím v ní místo, které zaujímá kniha Micheáš ve Starém zákoně, její žánr, dataci a autora. V další kapitole se budu věnovat historickým souvislostem knihy, zmíním při tom hlavní historické události doby, ve které se kniha odehrává. Následující kapitola se bude zabývat sociálními souvislostmi – nejdříve se budu snažit popsat společnost starověkého Judska a Izraele obecně, poté se zaměřím na problematiku sociální stratifikace. V další kapitole budu interpretovat pasáže z knihy Micheáš spojené se sociální kritikou na základě předchozích dvou kapitol. Poslední kapitola bude věnována vztahu knihy Micheáš k současnosti. Zde se pokusím o srovnání některého jevu, který byl předmětem kritiky proroka Micheáše, s nějakým současným negativním sociálním jevem.

Vzhledem k multidisciplinárnímu charakteru své práce, jsem využívala odbornou literaturu z různých oblastí. Čerpala jsem z literatury týkající se starozákonních dějin, a to nejen z literatury biblistické, ale i archeologické. Dále mi jako zdroje sloužily cizojazyčné knihy přímo zaměřené na prorockou literaturu z 8. stol. př. Kr. a na pojetí sociální spravedlnosti ve Starém zákoně. Pro interpretaci Micheášova textu jsem vycházela především z Bible, ale také z komentářů k prorokovi Micheášovi. Využila jsem i literaturu z oblasti práva, sociologie, sociální práce a teologie.

1. Představení knihy Micheáš

Knihy Micheáš je součástí Starého zákona, kde se řadí k Zadním prorokům.¹ Jedná se o dílo prorockého literárního žánru, který zpracovává prorockou tradici.² Prorocká kniha je literárním dílem, které má určitou délku a má sloužit k opakovanému čtení. Toto dílo je představeno jako slovo Hospodinovo a vztahuje se k postavě proroka.³ Prorok tedy není pouze postavou literární, ale je i postavou náboženskou.⁴ Hebrejské slovo nábí označující proroka znamená člověka, kterého si vyvolil Hospodin, aby se stal jeho hlasem. Prorokovým posláním je tedy tlumočit Hospodinova slova izraelskému národu.⁵

Co se týče obsahu knihy Micheáš, střídá se zde odsouzení sociálních a náboženských prohřešků s přísliby záchrany izraelského národa a nadějí na Mesiášův příchod.⁶ Kniha se vyznačuje svou ostrou sociální kritikou namířenou především proti vyšším společenským vrstvám.

1.1 Autorství a datace knihy Micheáš

Nadpis knihy uvádí jako jejího autora osobu Micheáše a rovněž ji zasazuje do konkrétního období – doby vlády judských králů Jótama, Achaze a Chizkijáše (Mi 1,1), kteří vládli v 2. polovině 8. století. Kniha ale prošla mnoha literárními a redakčními úpravami, proto nemůže být připisována jedinému autorovi a její vznik jako celku datován do určitého období. Datace knihy uvedená v jejím nadpisu ovšem neslouží pouze k tomu, abychom na jejím základě určovali skutečné období jejího vzniku, ale také k pochopení a interpretaci jejího obsahu v určitém historickém, náboženském a sociálním kontextu.⁷

Předpokládá se, že prorok Micheáš z 8. stol. př. Kr. je autorem jádra knihy, které se nachází v kapitolách 1-3. O jeho osobě máme jen minimum informací. V nadpisu knihy se mluví o místě jeho původu, kterým byla vesnice Móřešet nacházející se v judské oblasti Šefela.⁸

¹ Srov. RÖMER, T.; MACCHI, J.-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona*, s. 309-310.

² Srov. HOBLÍK, J. *Proroci, jejich slova a jejich svět*, s. 22.

³ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 48.

⁴ Srov. HOBLÍK, J. *Proroci, jejich slova a jejich svět*, s. 24.

⁵ Srov. HOCHMANN, F. *Když mluvili proroci: rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské*. s. 6.

⁶ Srov. RÖMER, T.; MACCHI, J.-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona*, s. 523, srov. HOCHMANN, F. *Když mluvili proroci: rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské*. s. 209.

⁷ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 48-50, srov. RÖMER, T.; MACCHI, J.-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona*, s. 524.

⁸ Srov. RÖMER, T.; MACCHI, J.-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona*, s. 524.

2. Historické souvislosti

Kniha Micheáš je datována podle vlády judských králů Jótama, Achaze a Chizkijáše do 2. poloviny 8. stol. př. Kr. Významným pramenem pro zkoumání tohoto období jsou starozákonní knihy – především 2. Královská a 2. Paralipomenon. Některé informace můžeme získat také na základě archeologických nálezů. V této době dochází k postupnému zániku severního izraelského království a ke krizi v judském království.⁹

2.1 Asyrský vpád a zánik izraelského království

Jako významný vnější činitel ovlivňující osudy obou království vystupuje Novoasyrská říše, která se s nástupem nového krále Tiglatpilešara III. na trůn (745-727 př. Kr.) zaměřuje na územní expanzi.¹⁰ Státy, které do té doby byly vůči Asýrii ve vazalském postavení, ale přesto si uchovaly jistou nezávislost, měly být nyní přímo připojeny k říši prostřednictvím dobytvačské politiky.¹¹ To bylo umožněno díky dobře organizované početné asyrské armádě, jež byla tvořena pravidelnou armádou posílenou o žoldáky.¹² V rámci Tiglatpilešarovy vojenské kampaně je dobyt Damašek a následně většina území izraelského království.¹³ Po smrti Tiglatpilešara se stává asyrským panovníkem jeho syn Salmanassar V. V době, kdy nastupuje na trůn, se poslední izraelský král Hóšea pokouší o vzpuru proti asyrské nadvládě. S tímto cílem se obrací k egyptskému panovníkovi s žádostí o spojenectví proti Asyřanům a odmítá vyplatit Salmanassarovi tribut.¹⁴ V reakci na to Asyřané zahajují tažení proti hlavnímu izraelskému městu Samaří, které je roku 721 dobyt a s jeho pádem nastává zánik celého izraelského království.¹⁵ O zkáze Samaří mluví i prorok Micheáš (Mi 1,5-6). Tuto událost lze podle jeho slov vyložit jako trest za modloslužebnictví a sociální útlak chudých ze strany společenských elit. Prorok varuje Jeruzalém, hlavní město judského království, před stejným osudem, který ho stihne, pokud se bude dopouštět těch samých provinění.¹⁶ Jak vidíme, Micheáš zmiňuje i Izrael, ale ve svém textu hovoří především o Judsku,¹⁷ proto se následně budu podrobněji zabývat tamější situací.

2.2 Judské království

Judské království s centrem v Jeruzalémě se nacházelo na vysočině v méně úrodné oblasti a jednalo se o poměrně izolovaný malý stát. Tyto podmínky do značné míry ovlivnily jeho vývoj – ve srovnání se severním izraelským královstvím bylo zaostalé, řídké osídlené a

⁹ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 50-55.

¹⁰ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 4.

¹¹ Srov. FINKELSTEIN, I.; SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Pisma Izraele ve světle moderní archeologie*, s. 196.

¹² Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 5.

¹³ Srov. FINKELSTEIN, I.; SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Pisma Izraele ve světle moderní archeologie*, s. 196.

¹⁴ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 5.

¹⁵ Srov. FINKELSTEIN, I.; SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Pisma Izraele ve světle moderní archeologie*, s. 198, srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 56, srov. RÖMER, T.; MACCHI, J.-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona*, s. 56.

¹⁶ Srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 188.

¹⁷ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s.57.

z hlediska politické role v regionu nevýznamné.¹⁸ K jeho rozvoji dochází až od 2. pol. 8 stol. př. Kr. paradoxně v důsledku podmaňování oblasti Asýrii.¹⁹ V tomto období výrazně narůstá počet obyvatel Judska v souvislosti s přílivem uprchlíků ze sousedního Izraele a probíhá nevídaný rozkvět Jeruzaléma a dalších judských měst. Ještě více na významu nabývá Judsko po zániku izraelského království, kdy se z něj stává plnohodnotný stát, což dokazují archeologické nálezy nápisů, pečetí a ostraky královské správy. Změny nastávají také v ekonomické oblasti. Judsko do té doby stálo mimo dosah klíčových obchodních stezek a k rozmachu obchodu a výroby v něm dochází teprve, když se jako vazal Asýrie začíná podílet na asyrské ekonomice.²⁰ Prorok Micheáš mluví o vládě 3 judských králů Jótama, Achaze a Chizkijáše, jejichž panování věnuje následující řádky.

Král Jótam podle Bible panoval 16 let. Během jeho vlády probíhala v Judsku významná stavitelská činnost – byla postavena brána u severního nádvoří jeruzalémského chrámu, došlo k rozšíření měst a ke stavbě obranných pevností a věží. K úspěchům Jótamovy vlády patří také podmanění sousedního Amónu, který po dobu 3 let vyplácel judskému království tribut. Další událostí v rámci zahraniční politiky je Jótamův konflikt s damašským panovníkem Resínem a izraelským králem Pekachem, kteří zformovali protiasyrskou koalici a snažili se přinutit Jótama, aby se k nim připojil. Tento konflikt přetrvává až do nástupu Jótamova syna Achaze na trůn a vrcholí tažením Resínových a Pekachových vojsk proti Jeruzalému.²¹ Touto událostí, o které se v dějinách starověkého Izraele hovoří jako o syrsko-efrajimské válce,²² se dostáváme k vládě dalšího judského krále Achaze.

Achaz se v reakci na ohrožení Jeruzaléma obrací o pomoc k asyrskému králi Tiglatpilešarovi – tímto krokem judské království ztrácí svou nezávislost, stává se vazalem Asýrie a judský král je povinen vyplácet asyrskému vládci tribut.²³ Ve starozákonních textech (2. Královská, 2. Paralipomenon) je král Achaz podroben kritice nejen kvůli své zahraniční politice, ale také pro svou nevěrnost Hospodinu – oddával se modlářství a uctívání cizích božstev, provinil se i obětováním svého vlastního syna.²⁴

Achazovým následníkem na judském trůnu byl král Chizkijáš, o jehož poměrně dlouhé vládě máme ve srovnání s jeho předchůdci mnohem více informací. Významná byla jeho náboženská reforma – očistit kult a jeruzalémský chrám a obnovil slavení hodu beránka.²⁵ Za jeho panování docházelo k častým vzpourám podmaněných států proti Novoasyrské říši, která tyto vzpoury potlačovala vojenskou silou. Asyrský vládce Sargon II. v rámci obnovení své moci nad vzbouřenými oblastmi uspořádal několik válečných tažení. Také judský panovník se i přes obrovské riziko rozhodl vzdorovat mocné Asýrii,²⁶ vůči níž bylo jeho království ve vazalském postavení. O Chizkijášově vzpouře se zmiňují nejen 2.

¹⁸ Srov. FINKELSTEIN, I.; SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*, s. 207-214.

¹⁹ Srov. RÖMER, T.; MACCHI, J.-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona*, s. 57-58.

²⁰ Srov. FINKELSTEIN, I.; SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*, s. 207-221.

²¹ Srov. HOCHMANN, F. *Když mluvili proroci: rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské*, s. 184-185.

²² Srov. RENDTORFF, R. *Hebrejská bible a dějiny: úvod do starozákonní literatury*, s. 74.

²³ Srov. RÖMER, T.; MACCHI, J.-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona*, s. 55.

²⁴ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 57.

²⁵ Srov. *tamtéž*, s. 58.

²⁶ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 5-6.

Královská a 2. Paralipomenon, ale také náš prorok Micheáš a prorok Izajáš, podstatné informace obsahují rovněž asyrské prameny. Na povstání a případný válečný konflikt se král Chizkijáš připravoval – došlo k hromadění zásob potravin po celém Judsku a k vylepšení opevnění Jeruzaléma. Vyřešit bylo potřeba také zásobování hlavního města vodou, která byla doposud jeruzalémskými obyvateli čerpána z pramene Gichon nacházejícího se mimo městské hradby. Chizkijáš proto nechal vybudovat podzemní tunel, který vodu z pramene přiváděl do rybníka umístěného uvnitř hradeb.²⁷ Otevřeně své povstání král Chizkijáš započal odmítnutím vyplatit Sargonovu nástupci Sancheríbovi tribut. Dokonce jednal s Babylónem o spojenectví proti Asyřanům,²⁸ což se stalo předmětem kritiky proroka Izajáše.²⁹ Asyrská odplata za rebelii judského krále na sebe nenechala dlouho čekat. Sancheríb zahájil odvetnou akci proti judským městům, která obléhal a nemilosrdně plenil. Své tažení započal v oblasti předhůří Šefely, odkud postupoval na Jeruzalém. Unikátním svědectvím tohoto ničivého tažení je dochovaný nástěnný asyrský reliéf, který zobrazuje dobývání významného judského města Lakíše.³⁰ V Sancheríbových análech se píše, že dobyvatelé pokořili 46 judských měst,³¹ z nichž zkázu některých z nich zmiňuje i Micheáš. Asyrský vpád popisuje rovněž prorok Izajáš, který se nacházel v Asyřany obleženém Jeruzalémě.³² Co se hlavního města týče, to vyvázlo bez úhony. Početná asyrská armáda sice dorazila před brány Jeruzaléma, nějakou dobu jej obléhala, ale nakonec město nedobyla. Podle starozákonních knih zničil Sancheríbovu armádu anděl, někteří historici se domnívají, že mezi asyrskými vojáky vypukla epidemie dýmějového moru. Každopádně se naplnilo Izajášovo proroctví o záchraně Jeruzaléma.³³

²⁷ Srov. FINKELSTEIN, I.; SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Pisma Izraele ve světle moderní archeologie*, s. 228-229.

²⁸ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 6.

²⁹ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 58.

³⁰ Srov. FINKELSTEIN, I.; SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Pisma Izraele ve světle moderní archeologie*, s. 232-233.

³¹ Srov. RÖMER, T.; MACCHI, J.-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona*, s. 60.

³² Srov. FINKELSTEIN, I.; SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Pisma Izraele ve světle moderní archeologie*, s. 235.

³³ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 8.

3. Sociální souvislosti

K tomu, abychom mohli téma sociální kritiky v knize Micheáš co nejlépe uchopit a pochopit, je třeba ujasnit si především sociální souvislosti obsahu knihy, kdy nám do jisté míry může být nápomocna i předchozí kapitola věnovaná historickému kontextu. V této kapitole se pokusím načrtnout obraz izraelské a judské společnosti v 8. stol. př. Kr. Není to úkol jednoduchý, protože tehdejší společnost nemůžeme s jistotou přesně popsat, k tomu nám chybí dostatečné množství historických pramenů. Vzhledem k omezeným zdrojům jsme odkázáni především na interpretaci poznatků, které čerpáme ze Starého zákona a z archeologických nálezů. Při správné interpretaci těchto pramenů, si však můžeme udělat o judské a izraelské společnosti v 8. stol. př. Kr. určitou představu.³⁴

3.1 Společnost ve starověkém Izraeli a Judsku v 8. stol. př. Kr.

S jistotou můžeme říci, že komplexnější, sociálně stratifikovanou společnost v Izraeli a Judsku můžeme pozorovat kolem 9. a 8. stol. př. Kr. v souvislosti s rozvojem těchto států a jejich měst.

Ke zkoumání společnosti starověkého Izraele a Judska významně přispěly moderní archeologické nálezy malých vesnic a zemědělských usedlostí, kde žila většina tehdejších obyvatel. Poznatky získané prostřednictvím moderních metod archeologického výzkumu napovídají o struktuře společnosti ve městech i na venkově v době království. Zcela zřejmé je, že rozdíly panovaly nejen mezi městy a vesnicemi, ale také v rámci regionů.

Města se vyznačovala větším počtem obyvatel, větší hustotou osídlení, ekonomickou specializací a sociální stratifikací. Na rozdíl od vesnic byla města obehnaná hradbami za účelem obrany proti možným útokům nepřátelských vojsk. Některá města (např. Tell Beit Mirsim) disponovala ozbrojenými složkami pro svou obranu, ale přesto byla spíše zemědělského rázu. Ve městech Lakiš nebo Megido, která představovala významná oblastní centra, se nacházelo velké množství veřejných budov určených k administrativním a vojenským účelům. Vesnice můžeme charakterizovat jako výlučně zemědělské a postrádáme v nich zřetelné sociální rozdíly.

Města a vesnice se od sebe lišily nejen sociální stratifikací, ale také rodinným soužitím. Zatímco na venkově žila pospolu tradiční rodina rozšířeného typu, města obývaly převážně rodiny nukleární, život v rozšířené rodině si zachovaly v městském prostoru jen bohaté a významné rody. Tradiční venkovskou rodinu tvořili otec – patriarcha, jeho dospělí synové se svými rodinami a mladší děti. Otec v rodině zastával vůdčí úlohu a těšil se zvláštní úctě. Kromě toho, že měl v rodině mimořádné postavení, otec rovněž vystupoval ve veřejném životě vesnice.³⁵

Nemalý vliv na podobu každé společnosti má i ekonomika. 8. stol. př. Kr. se v izraelském a judském království neslo ve znamení ekonomického růstu a prosperity. Vyvinula se regionální specializace ekonomiky, která spočívala v tom, že v jednotlivých oblastech obou

³⁴ Srov. HOUSTON, W. J. *Contending for Justice: Ideologies and Theologies of Social Justice in the Old Testament*, s. 18.

³⁵ Srov. *tamtéž*, s. 18-24.

států se na základě klimatických podmínek lidé věnovali určité hospodářské činnosti. K těmto činnostem patřilo hlavně zemědělství a pastevectví, dále vinařství, pěstování oliv, hornictví, metalurgie, barvířství, tkalcovství a parfumérství. Významnou součástí ekonomiky tvořil také obchod. Obchod v oblasti Izraele a Judska se uskutečňoval pomocí obchodních stezek, po kterých putovaly karavany se zbožím. Nejdůležitější obchodní stezky, které vedly územím Palestiny byly tzv. Mořská a Královská cesta. Mořská cesta, známá pod pozdějším latinským názvem Via Maris, vedla z Egypta do Mezopotámie a Anatólie. Královská cesta zajišťovala obchod mezi Egyptem a Arábií a Sýrií a Mezopotámií. Z Egypta se dováželo lněné plátno, oděvy, len, papyrus, zlato a parfémy. Arábie zásobovala Izrael a Judsko kořením, kadidlem a myrhou. Ovšem největší obchodní mocností v oblasti v té době byla Fénicie, která se věnovala především námořnímu obchodu. Obchodní kontakty udržovali Feničané i s Izraelem a Judskem, do kterých vyváželi purpurové barvivo a cedrové, cypřišové a dubové dřevo. Izrael od nich nakupoval také nákladní lodě a luxusní zboží – slonovinovou řezbu a bronzové, zlaté a stříbrné šperky.³⁶

3.2 Společnost v Judsku v 8. stol. př. Kr.

Společnost v Judsku a Izraeli se od sebe příliš nelišila, ovšem vývoj judské společnosti měl určitá specifika a její popis považují za důležitý v souvislosti s tím, že slova proroka Micheáše se týkala především judského království. Díky práci izraelského archeologa Avrahama Fausta se můžeme s judskou společností seznámit blíže.

V 8. stol. př. Kr. došlo v judské společnosti k určitým změnám, které byly výsledkem procesů, jež probíhaly již v dřívější době, ale teprve v 8. stol. tyto procesy vyvrcholily. Jednalo se o urbanizaci, populační růst, ekonomický rozvoj, opětovné osídlení venkova a četnější kontakty judského království s okolním světem. Mimo těchto procesů ovlivnil společnost v Judsku také asyrský vpád.

Judsko zažilo v 8. stol. př. Kr. nebývalý populační nárůst. Pokračoval trend urbanizace – ohromný vývoj prodělal Jeruzalém, který dosáhl velikosti přes 60 ha a čítal okolo 20 000 obyvatel. Došlo také k opětovnému osídlování venkovských oblastí, kde vznikaly nové vesnice a zemědělské usedlosti. Tento jev spolu s urbanizací zapříčinil také zrod hierarchie judských sídel – nejvýše v žebříčku stálo hlavní město Jeruzalém, po něm následovala významná regionální městská centra (např. Lakiš, Beršeba), dále města zemědělského rázu (např. Tell Beit Mirsim), a nakonec vesnice a zemědělské usedlosti. Vznik velkého množství zemědělských usedlostí byl zcela novým úkazem a svědčil o lepší bezpečnosti venkovských oblastí. Bezpečnost judského království byla zajišťována prostřednictvím rozvinutého státního aparátu, který byl schopen kontrolovat velké území. V hraničních oblastech se nacházelo několik velkých vojenských pevností (např. Arad) a na venkově se vyskytovalo mnoho menších opevněných staveb.

V Judsku se v této době rozvíjely i ekonomika a technika. Velký pokrok zaznamenala výroba olivového oleje a hrnčířství. Patrný byl také vývoj v oblasti techniky psaní, o kterém svědčí velké množství nalezených ostrak a pečeti sloužících k administrativním účelům. V 8. stol. př. Kr. bylo produkováno dosud nevídané množství zemědělských přebytků, což

³⁶ Srov. PREMNATH, D. N. *Eighth Century Prophets: A Social Analysis*, s. 46-75.

vedlo k rozvoji obchodu – do země bylo dováženo mnoho výrobků především pro členy královského rodu a příslušníky společenských elit.

Co se týče struktury judské společnosti, ve městech můžeme pozorovat socioekonomickou stratifikaci, která se dá identifikovat na základě rozdílnosti městských obydlí. Většinu města tvořili obyvatelé nižších sociálních vrstev, kteří žili v malých, chatrně zkonstruovaných domech. Tyto domky se skládaly ze třech místností a měly společné zdi se sousedními domy. Vedle těchto prostých domů se ve městech nacházely honosné, o samotě stojící velké domy vyšších vrstev. Na venkově takto patrné rozdíly mezi socioekonomickou situací obyvatel nebyly přítomny.

Kromě výše jmenovaných vnitřních procesů na vývoj judské společnosti působily také vnější faktory, především kontakty s okolními státy. Je možné se domnívat, že výroba olivového oleje vzrostla pod vlivem sousedního Izraele, který v tomto odvětví vynikal. Růst ekonomiky jako celku pravděpodobně ovlivnily obchodní styky s Fénicií. Nezanedbatelný dopad na judskou společnost měl také asyrský vpád. Judská ekonomika se zejména v poslední třetině 8. stol. př. Kr. musela přizpůsobit nutnosti vyplácet Asýrii tribut a mimo tohoto vlivu s sebou přinesla asyrská nadvláda také atmosféru nejistoty vedoucí k oslabení společenské soudržnosti.

Spolupůsobení výše uvedených procesů a vlivů vedlo k tomu, že judská společnost v 8. stol. př. Kr. nabyla podoby komplexní, stratifikované společnosti, ve které existovala vyvinutá hierarchie sídel, složitá administrativa a hromadná výroba předmětů hmotné kultury.³⁷

3.3 Vztahy mezi společenskými vrstvami v Izraeli a Judsku

Zatímco předchozí část nám sloužila k vytvoření všeobecné představy o tehdejší izraelské a judské společnosti, v následujících řádcích se budu věnovat významnému společenskému aspektu, který úzce souvisí s tématem sociální kritiky, a tím je problematika vztahů mezi nižšími a vyššími společenskými vrstvami v judském a izraelském království.

Kritika vztahů mezi bohatými a chudými zaznívá hlasitě nejen v knize proroka Micheáše, ale i v textech starozákonních proroků Ámose a Izajáše, které jsou datovány rovněž do 2. poloviny 8. století.³⁸ Walter J. Houston pro zkoumání těchto vztahů představuje 4 možné modely socioekonomického uspořádání společnosti, které se někteří badatelé snažili aplikovat na tuto dobu.

Prvním tímto modelem je teorie tzv. nájemního kapitalismu Oswalda Loretze a Bernharda Langa. Podle této teorie ve společnosti dochází k vykořisťování rolníků bohatými elitami. Příslušníci těchto elit jsou hlavně obyvatelé měst, věnují se obchodu, jsou vzdělání a vlivní. Jejich pravidelný příjem pochází z maximální možné části zemědělské výroby, kterou produkují rolníci. Rolníci nejsou zcela ekonomicky soběstační, a proto se často musí zadlužit u těchto boháčů. V konečném důsledku zadlužení ztrácí rolník pozemky, které se

³⁷ Srov. FABER, Z. I.; WRIGHT, J. L. (eds.) *Archaeology and History of Eighth-Century Judah*, s. 179-199.

³⁸ Srov. HOUSTON, W. J. *Contending for Justice: Ideologies and Theologies of Social Justice in the Old Testament*, s. 19.

stávají majetkem věřitele. Závislost rolníků na majetných elitách tak roste, jsou nuceni pracovat výlučně pro jejich zisk a v nejhorším případě upadají do dlužního otroctví.

Další modelem je teorie tzv. starověké třídní společnosti, kterou vypracoval Hans Kippenberg. Ten se zabývá tím, jak se společnost vyvíjela. Na počátku stála společnost, ve které klíčový vliv na moc a vztahy mezi jejími členy měly příbuzenské svazky. V této podobě společnosti určitá ekonomicky a politicky privilegovaná rodina spravovala půdu ve vesnici a měla na starost její přerozdělení mezi ostatní rodiny, které ji obdělávaly. Vztahy ve vesnici sice nebyly rovnocenné, ale postrádaly povahu vykořisťování. S postupným vývojem společnosti se dostali se do konfliktu rolníci, kteří půdu obdělávali a tzv. aristokraté, jejichž hlavním zájmem bylo spravovat půdu a ovládat rolníky i jejich produktivitu ve svůj prospěch.

Teorie tzv. tributárního státu Normana Gottwalda je dalším modelem, který Houston zvažuje jako vhodný pro uspořádání společnosti dané doby v Izraeli a Judsku. Podle této teorie je celé území majetkem státu a daň a instituce soukromého vlastnictví půdy v plně rozvinuté formě neexistuje. Základ tohoto systému tvoří mnoho venkovských komunit, které jsou soběstačné a půdu obdělávají svobodně. Přebytky své produkce jsou povinny odevzdávat státním představitelům jako daň či pronájem za půdu (tyto dvě formy nelze od sebe jasně odlišit) a to buď v naturáliích, v hotovosti nebo nucenou prací pro stát. Vykořisťování rolníků tak probíhá ze strany státních byrokratů, pro něž je práce rolníků zdrojem obživy a ve svém boji o moc se často uchylují ke korupčním praktikám.

Posledním modelem, který podle Ronalda Simkinse představoval základ socioekonomického uspořádání společnosti v Izraeli a Judsku v době královské, je systém patronátu. Patronát byl osobní vztah mezi tzv. patronem a klientem, z nichž větší moc měl patron. Tento vztah skýtal oběma zúčastněným určité výhody. Patron měl možnost osobně nebo zprostředkovaně poskytnout klientovi pro něj nezbytné a hůře dosažitelné zdroje jako výrobní prostředky, trhy pro odbyt zboží, půjčky nebo pracovní místa, zatímco klient mohl patrona podpořit v jeho politických záležitostech, vykonat pro něj nějakou práci nebo se odvděčit občasnými dary. Patronát se zakládal na vzájemné důvěře, vědomí osobní odpovědnosti a obě strany považovaly za věc osobní cti dostát svým závazkům. Nicméně jednalo se o mocensky nerovnocenný vztah, který mohl skýtat prostor pro vykořisťování.

Houston na tvrdí na základě přesvědčivých argumentů, že žádný z těchto modelů v plné míře ve starověkém Izraeli a Judsku nefungoval, pouze jednotlivé jeho aspekty.³⁹ Ovšem v každém tomto modelu můžeme pozorovat vztahy založené na vykořisťování, kde vykořisťovány jsou nižší společenské vrstvy ze strany elit, které disponují mocí a majetkem.

Zatímco v modelech uvedených Houstonem se zkoumalo především, kdo byl původcem exploatace, Devadasan N. Premnath se ve své analýze zabývá způsoby, jakým k vykořisťování docházelo. Většina populace, kterou tvořili rolníci, musela odevzdávat přebytky své zemědělské produkce, které směřovaly do měst na financování nákladného života elit. Vládnoucí elity získávaly přebytky produkce rolníků v soukromé i státní sféře. V soukromé sféře se jednak využívalo pracovní síly námezdních dělníků, sluhů, otroků a dlužníků, jednak byl důležitým zdrojem zisku pronájem pozemků a budov, za který se platilo

³⁹ Srov. HOUSTON, W. J. *Contending for Justice: Ideologies and Theologies of Social Justice in the Old Testament*, s. 26-48.

v hotovosti, v naturáliích nebo různými službami. Tímto způsobem se obohacovali zaměstnavatelé, majitelé velkých pozemků a poskytovatelé půjček. Ve státní sféře pak přebytky produkce získával stát s pomocí svého aparátu řízeného vládnoucími vrstvami. Mezi prostředky, které k tomu stát užíval, patřilo domácí zdanění obyvatel, uložení nucené práce pro stát nebo odvozy do armády. Daně představovaly klíčový zdroj státního příjmu a byly placeny v naturáliích nebo ve stříbře. Nucené práce pro stát, které museli vykonávat rolníci, měly zajistit realizaci důležitých staveb, cest a kanálů. Zdaleka největší nároky na síly rolníků ovšem byly kladeny v době, kdy se země nacházela ve válečném stavu nebo ve stavu válečného ohrožení. Rolníci byli nejen nuceni rukovat do armády, ale také se museli podílet na válečné mašinerii, která v sobě zahrnovala zajištění armády zbraněmi a proviantem, budování obranného systému a systému sloužícího k zásobování vodou. Nejhorším obdobím bylo období asyrského vpádu, které mělo obrovský dopad na místní ekonomiku v souvislosti s permanentní válečnou hrozbou a vyplácením tributu Asýrii. Přípravy na válku i tribut byly financovány zdaněním obyvatelstva a jeho největší tíže dopadala na rolníky.

Sociální situace rolníků tedy nebyla jednoduchá – byli zatíženi nároky státu i jednotlivců. Elity se snažily z jejich produkce vytěžit maximální výši přebytků a k tomu, aby si zachovaly kontinuitu svých vysokých příjmů, rolníkům ponechávaly jen zdroje nezbytné k přežití.⁴⁰ Rolníci se často museli zadlužovat, ať už z důvodů daňového zatížení nebo neúrody, přičemž obvykle ručili za půjčku svým pozemkem nebo členem rodiny. Pokud nebyli schopni dluhy splácet, ztratili svou půdu nebo upadali do dlužního otroctví. U soudů se rolníci setkávali se zkorumpovanými soudci, kteří rozhodovali ve prospěch věřitelů, a na trzích se často stávali obětmi nepoctivých praktik obchodníků.⁴¹

Na druhé straně vládnoucí elity, které žily z práce rolníků, trávily svůj život v přepychu a zahálce. Jejich životní styl se vyznačoval opovrhováním fyzickou prací a zálibou v luxusních předmětech a okázalých sídlech, kterými dávaly najevo svou společenskou prestiž. Velkou pozornost příslušníci elit věnovali svému zevnějšku, nosili oděvy z jemných látek, ženy se zdobily drahými šperky. Charakteristické pro ně bylo i požitkářství, které se vyznačovalo zvýšenou konzumací vína a masa. Volný čas elity trávily zábavou – sportem, hudbou a hostinami.⁴²

Z výše uvedeného vyplývá, že v izraelské a judské společnosti 8. stol. př. Kr. můžeme pozorovat sociální nerovnost mezi většinovou (převážně zemědělskou) populací a vládnoucí elitou. Vztahy mezi těmito vrstvami obyvatel se vyznačují vykořisťováním a nespravedlností, kterých se dopouští elity na příslušnicích nižších vrstev. Tato situace ve společnosti nám pomůže pochopit podstatu sociální kritiky v knize Micheáš.

⁴⁰ Srov. PREMATH, D. N. *Eighth Century Prophets: A Social Analysis*, s. 78-88.

⁴¹ Srov. *tamtéž*, s. 23-24.

⁴² Srov. *tamtéž*, s. 89-93.

4. Kniha Micheáš a sociální kritika

Tato kapitola představuje stěžejní část mé práce, kterou je samotná sociální kritika v knize Micheáš. Na úvod napíšu pár slov k formálnímu uspořádání knihy. Kniha Micheáš je sbírkou jednotlivých samostatných výroků⁴³ a setkáme se v ní se žánry výroků o soudu a výroků o spáse.⁴⁴ Výroky o soudu se skládají z obžaloby a z ohlášení soudu, kde obviněnými jsou lidé za své skutky a soud nad nimi vyhlašuje Hospodin.⁴⁵ Ve výrociích o spáse se Hospodin slítovává nad svým lidem a oznamuje jeho záchranu. Sociální kritika se týká výroků o soudu, kde figuruje jako součást obžaloby.

Téma sociální kritiky v knize Micheáš budu zkoumat tak, že vyberu konkrétní pasáže z knihy, které se k sociální kritice vztahují a rozeberu je po sémantické stránce. Pokusím se v nich vždy určit kritizované jednání, původce kritizovaného jednání a ty, proti kterým je toto jednání namířeno, tedy jeho oběti. Na základě těchto třech klíčových ukazatelů se budu snažit stanovit, který konkrétní negativní společenský jev, o nichž jsem psala v předchozí kapitole, je předmětem Micheášovy kritiky.

K rozboru pasáží jsem jako výchozí použila Český ekumenický překlad Bible, v lingvisticky komplikovanějších případech pak dodatečně uvádím ještě Český studijní překlad Bible.

4.1 Mi 2,1-2

*¹Běda těm, kdo vymýšlejí špatnosti
a páchají zlo na svých ložích.*

*Provedou ho za svítání,
neboť je to v jejich moci.*

*²Dychtí po polích a uchvacují je,
po domech a zabírají je;
utlačují člověka i jeho dům,
muže a jeho dědictví.*

Tato pasáž začíná zvoláním *běda*, které slouží jako varování těm, kdo se dopouštějí nepravostí.⁴⁶ Původci kritizovaného jednání nejsou jmenováni přímo, ale jsou charakterizováni skrze své záměry a činy. Jsou to lidé, kteří myslí na to, jak by učinili zlo a samotná tato myšlenka je považována za projev zla. To, že toto zlo konají na svých ložích, poukazuje na čas, ve kterém se to děje – je to v noci. Noc je na jedné straně spojena s odpočinkem, na druhé straně je noc obdobím, kdy se pod pláštěm tmy páchají zlé skutky. Zatímco spravedlivý člověk užívá noc ke svému odpočinku, protože k tomu byla Bohem

⁴³ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 60-61.

⁴⁴ Srov. RÖMER, T.; MACCHI, J.-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona*, s. 523-524.

⁴⁵ Srov. HOBLÍK, J. *Proroci, jejich slova a jejich svět*, s. 363.

⁴⁶ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 97.

určena, zlý člověk v noci páchá zlo.⁴⁷ Slova *provedou ho za svítání*, znamenají, že své špatné záměry, které tito lidé v noci osnují, uskuteční, jakmile se rozední. Daerman a Premnath pak poukazují na specifický význam pojmu *svítání* v tomto kontextu – ráno bylo dobou, kdy se u bran rozhodovaly soudní spory, což by v souvislosti s dalším veršem napovídalo, že zde docházelo k zabavení majetku z rozhodnutí soudu.⁴⁸ Následující slova *neboť k tomu mají moc* popisují původce kritizovaného jednání jako jednice disponující mocí, kteří se mohou dopustit špatných skutků a bezpráví z titulu svého postavení.⁴⁹

Micheáš následně kritizuje jejich konkrétní prohřešení, jímž je zabírání nemovitého majetku – domu a pole, které je motivováno chtivou touhou, chtivostí. Připravují druhé o bezpečí domova a zdroj obživy, protože chtějí a zároveň mohou, je to v jejich moci. Toto konání je nejen nemorální, ale navíc se zde z teologického hlediska jedná o hřích spočívající v porušení jednoho z Božích přikázání, ve kterém je zakázáno dychtit po domě svého bližního (Ex 20,17).⁵⁰ Co se můžeme dozvědět o obětech jejich konání, které je zde pojmenováno jako utlačování? Oběti jsou vyjádřeny obecně jako *člověk a jeho dům*, kde je výraz *dům* užit ve významu rodiny,⁵¹ a jako *muž a jeho dědictví*. Slovo *dědictví* je biblický pojem, který znamená trvalé přidělení vlastnictví, díky němuž může člověk se svou rodinou žít svobodně a nezávisle na druhých. Tento výraz se zde vztahuje k zemi – půdě. Půda byla v izraelské společnosti považována za Boží vlastnictví, kterou Hospodin rozdělil mezi jednotlivé izraelské kmeny, aby ji svobodně obdělávaly a byly z ní živы.⁵² Půda tak měla přecházet z generace na generaci a měla sloužit k lidské obživě, nikoli k obohacení. Tím, že někdo připravil svého bližního o jediný způsob obživy, o jeho dědictví, zaútočil tak na lidskou svobodu, danou Bohem, a na Bohem ustanovený společenský řád.⁵³ Obecné pojmenování utlačovaných ve spojení s půdou ukazuje na to, že oběti kritizovaného jednání byli konkrétně rolníci.

Premnath v tuto pasáž interpretuje jako typický projev latifundizace, kdy docházelo k hromadění půdy v rukách bohatých vlastníků na úkor rolníků.⁵⁴ Nicméně jedná se o hypotézu, takže toto vysvětlení není stoprocentně jisté. Budeme se muset spokojit s obecnějšími závěry. Evidentní je, že v této pasáži prorok kritizuje zabírání půdy a domů rolníků, kterého se dopouští mocní členové společnosti – mohlo se jednat o bohaté majitele velkých pozemků nebo úředníky.⁵⁵ K zabavení pole a domu docházelo nejpravděpodobněji z důvodu zadlužení,⁵⁶ kdy lidé ručili za půjčku nemovitým majetkem, a v případě

⁴⁷ Srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 205.

⁴⁸ Srov. DEARMAN, J. A. *Property Rights in the Eighth-Century Prophets*, s. 45-46, srov. PREMNATH, D. N. *Eighth Century Prophets: A Social Analysis*, s. 105.

⁴⁹ Srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 205.

⁵⁰ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 106-107, srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 207.

⁵¹ Srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 206.

⁵² Srov. DUPLACY, J.; GEORGE, A.; GRELOT, P. et al (eds.) *Slovník biblické teologie*, s. 82.

⁵³ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 97-98, srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 206.

⁵⁴ Srov. PREMNATH, D. N. *Eighth Century Prophets: A Social Analysis*, s. 105, srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 97.

⁵⁵ Srov. HOUSTON, W. J. *Contending for Justice: Ideologies and Theologies of Social Justice in the Old Testament*, s. 76.

⁵⁶ Srov. DEARMAN, J. A. *Property Rights in the Eighth-Century Prophets*, s. 76.

neschopnosti dluh splácet, o majetek přišli. Důsledky ztráty půdy byly pro rolníky ničující, protože tím byli připravení o jediný zdroj své obživy.

4.2 Mi 2,8-9

⁸*Dříve se můj lid*

stavěl proti nepříteli.

Ted' však strháváte z pláštíů ozdoby těm,

kdo po návratu z boje užívají bezpečí.

⁹*Ženy mého lidu zapuzujete*

z jejich rozkošného domova,

jejich děti chcete navěky připravit

o důstojnost, kterou jsem jim dal.

První verš této pasáže je složité interpretovat, protože se v něm objevuje mnoho nejasností z lingvistického hlediska. Nelze s jistotou určit, kdo je zde původcem kritizovaného jednání, protože není zřejmé, jaký je vztah slov *můj lid* ke slovu *nepřítel*.⁵⁷

V dalším verši je možné rozpoznat kritizované jednání a jeho oběti. Oběťmi jsou ženy, děti tedy obzvláště zranitelní členové společnosti a pravděpodobně vojáci, kteří se vrátili z války. Problém ale představují slova *ted' však strháváte z pláštíů ozdoby*, kde se objevuje pojem *ozdoby*, protože je nejasné, co znamenají tyto *ozdoby*,⁵⁸ a tudíž není možné se dopátrat konkrétního činu, který je kritizován. Tato slova se dají ale interpretovat na základě jiného, ačkoli méně přesného překladu. V českém studijním překladu je tato část přeložena následovně: *Svlékáte plášť z oděvu těch, kdo bezstarostně procházejí, těch, kdo se navracejí z boje*. Na základě tohoto překladu je možné určit konkrétní špatný skutek a tím je obrání navrátilce z boje o svrchní část oděvu, tedy plášť. V tomto kontextu uvažují i Varšo a Dearman. Dearman se domnívá, že jedním z vysvětlení by mohlo být, že se jednalo o plášť, který byl dán do zástavy a následně věřitel násilím donutil dlužníka plášť vydat.⁵⁹ Varšo se s ním shoduje a poukazuje na nezákonnost takového jednání, protože podle zákona bylo nařízeno zastavený plášť dlužníkovi na noc vrátit.⁶⁰ Slova *ženy mého lidu zapuzujete z jejich rozkošného domova* už znějí jasněji. Oběťmi jsou ženy a k bližšímu určení, o jaké ženy se zde jedná, slouží slovní spojení *mého lidu*. Zde už slova *můj lid* označují skupinu utlačovaných, oběti kritizovaného jednání, proti nimž stojí jejich utlačovatelé.⁶¹ Zájmeno *mého* zde zřejmě vyjadřuje empatický a soucitný vztah proroka k oněm utlačovaným a naznačuje, že prorok se staví na jejich stranu. Prohřeškem je tedy zabránění domu, místa spojeného s pokojem a bezpečím, proto je zde užito adjektivum *rozkošný*.⁶² To že jsou

⁵⁷ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 99.

⁵⁸ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 100.

⁵⁹ Srov. DEARMAN, J. A. *Property Rights in the Eighth-Century Prophets*, s. 49.

⁶⁰ Srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 211.

⁶¹ Srov. *tamtéž*, s. 211.

⁶² Srov. *tamtéž*, s. 211.

vyháněny ženy, považované za slabé členy společnosti, má poukázat na závažnost páchaného zločinu. Slova *jejich děti chcete navěky připravit o důstojnost, kterou jsem jim dal* ještě stupňují míru provinění, protože děti jsou nejslabší a nejzranitelnější. Se ztrátou domova je pak spojena i ztráta lidské důstojnosti.

Na základě rozboru se můžeme domnívat, že v tomto případě se stejně jako v předchozí pasáži jednalo o zabírání majetku bohatými a mocnými členy společnosti. Micheáš zde upozorňuje na to, že zabírání majetku s jeho drtivými dopady na lidské životy se týkalo i bezbranných a zranitelných členů společnosti – žen a dětí.

4.3 Mi 3,1-3

¹*Pravím:*

Slyšte, představitelé Jákobovi,

vůdcové izraelského domu!

Což není vaším úkolem znát právo?

²*Dobro nenávidíte a milujete zlo,*

stahujete z lidu kůži

a z jeho kostí maso.

³*Požírají maso mého lidu,*

sdírají z nich kůži

a lámou jim kosti,

Jako by je kouskovali do hrnce,

jak do kotle maso.

Původce kritizovaného jednání v této pasáži lze snadno určit, jelikož prorok je na začátku oslovuje, a tudíž přímo jmenuje jako *představitelé Jákobovi* a *vůdcové izraelského domu*. Jedná se o příslušníky vládnoucích vrstev izraelského národa, kteří mají politickou moc.⁶³ Následují slova, ve kterých jsou uvedena jejich provinění. Rétorická otázka *Což není vaším úkolem znát právo?* jim není kladena s cílem upozornit na neznalost práva, ale na to, že se podle práva neřídí, čímž se zpronevěřili svému poslání spravedlivě vést společnost.⁶⁴ Micheáš dále obviňuje tyto vůdce z jejich zavrženíhodného postoje k etickým a teologickým kategoriím dobra a zla, kterým je nenávisť k dobru a láska ke zlu. Z takového postoje pak nemůže vzejít spravedlivá vláda ve prospěch lidu. Jejich záliba ve zlu je naopak vede k násilnému kořistnickému jednání – k utlačování druhých.

Následují řádky, které jsou metaforickým obrazem tohoto utlačování, jehož morální nepřijatelnost je umocněná naturalistickým popisem hostiny kanibalů, na které jsou vůdcové

⁶³ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 116.

⁶⁴ Srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 223-224.

představeni jako lidožrouti živící se masem lidu. Těmito slovy se dostáváme i k obětem kritizovaného jednání, kterými je prostý lid. Opět se zde opakuje slovní spojení *můj lid*, kterým prorok vyjadřuje svou účast s osudem trpících.

V této pasáži nemůžeme určit, jaký konkrétní sociální problém Micheáš kritizoval. Obecně jej ale můžeme nazvat jako utlačování lidu vládnoucími představiteli, které mohlo mít různé podoby – od korupce, nucených prací, vysokého zdanění až po odvody do armády.

4.4 Mi 3,9-11

⁹*Slyšte to, představitelé domu Jákobova,*

vůdcové izraelského domu,

vy, kteří si hnusíte právo

a překrucujete všechno, co je přímé!

¹⁰*Sijón budete krveprolitím,*

Jeruzalém bezprávím.

¹¹*Jeho představitelé soudí za úplatek,*

jeho kněží učí za odměnu,

jeho proroci věští za stříbro.

Přitom spoléhají na Hospodina a říkají:

„Což není Hospodin uprostřed nás?

Na nás nepřijde nic zlého.“

Prorok se na začátku této pasáže opět obrací k politickým představitelům národa jako k původcům kritizovaného jednání a následně vyjmenovává jejich provinění. Zatímco v předcházející pasáži je obviňoval z toho, že se právem neřídí, nyní je kritizuje za to, že si právo dokonce *hnusí*. Toto emocionálně zabarvené sloveso spojené s pocity odporu vyjadřuje jejich amorální vztah k právu a spravedlnosti – právo se jim hnusí, protože omezuje jejich sobecké a chamtivé jednání. Dalšími slovy pak Micheáš příslušníkům vládnoucích vrstev vytýká, že *překrucují všechno, co je přímé*. Slovo *přímé* je zde užito ve významu eticky správné.⁶⁵ Pro lepší porozumění této části zde uvedu studijní překlad bible, kde je uvedeno *všechno, co je správné, převracíte*. Tedy převrací to, co je správné z morálního hlediska. Následně jsou vůdcové kritizováni za to, že budují Sijón krveprolitím a Jeruzalém bezprávím. Kritika je tedy spojena s procesem budovatelské činnosti ve městě, při které docházelo k utlačování a nespravedlnosti.⁶⁶

V další části textu už prorok o původcích kritizovaného jednání hovoří ve 3. osobě a uvádí jejich konkrétní provinění. Jmenuje tři skupiny osob – soudní představitele, kněží a

⁶⁵ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 118.

⁶⁶ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 187.

proroky, kteří představovali základní instituce v tehdejší teokratické zřízení.⁶⁷ Každá tato skupina se zpronevěřila proti svému poslání ve jménu svého obohacení.⁶⁸ Soudci soudí za úplatek, nikoliv proto, aby sloužili spravedlnosti. Kněží učí za odměnu, ačkoliv jejich posláním je šířit správnou víru v Hospodina. A konečně proroci věští za stříbro, přestože jejich prvotním úkolem je zprostředkovávat lidu Boží vůli. Pasáž končí citátem, ve kterém tyto skupiny ospravedlňují své špatné jednání přítomností Hospodina.⁶⁹

Kdo jsou ovšem oběti kritizovaného jednání v tomto textu? Ty zde nejsou jmenovány, ale identifikujeme je na základě původců kritizovaného jednání. Vzhledem k tomu, že kritizováni jsou političtí a náboženští představitelé, jejich obětí je lid, kterému mají sloužit, ale místo toho se na něm dopouští bezpráví.

Předmětem prorokovy kritiky v této pasáži je obecně zpronevěření se svému úřadu, kterého se dopouští političtí vůdci národa a představitelé státních institucí. Konkrétně jsou zde zmíněni úplatní soudci a chantiví náboženští představitelé. V případě odkazu na bezpráví v souvislosti se stavitelskými činnostmi probíhajícími v Jeruzalémě, mohl mít Micheáš na mysli nucené práce. Ty byly využívány státem pro budování důležitých staveb, které za vlády krále Chizkijáše skutečně probíhalo.⁷⁰

4.5 Mi 6,10-12

¹⁰Což stále budou ve svévolníkově domě

poklady nabyté svévolí

a míra ošizená, popouzející k hněvu?

¹¹Mám snad za poctivé prohlásit

nespravedlivé váhy.

a váček s falešným závažím?

¹²Jeho boháči jsou plni násilí,

jeho obyvatelé mluví zrádně,

v jejich ústech je lstivý jazyk.

Kritika v této pasáži se týká obyvatel Jeruzaléma. Kritizované jednání je na začátku popsáno v rétorické otázce, která je zde kladena, aby byl zdůrazněn nesouhlas se stávajícím stavem. Původce kritizovaného jednání je označen obecně jako *svévolník*. Tento pojem označuje člověka, který se neřídí zákony, ať už Božskými či lidskými, ale jen svou vůlí. Jeho bohatství bylo nabyto nepoctivě na základě podvodů při obchodování, o čemž svědčí přítomnost ošizené míry v jeho domě, která slouží jako nástroj pro okrádání zákazníka. Následuje další

⁶⁷ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 185.

⁶⁸ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 119.

⁶⁹ Srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 229-230.

⁷⁰ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 187, srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 118.

řečnická otázka, ve které se rovněž poukazuje na podvodné obchodní praktiky spojené s odvažováním zboží na trhu. Tato otázka je položena s očekáváním záporné odpovědi, a tedy má funkci konstatování, že podvody při obchodování jsou jednoznačně nepoctivé a nezákonné, a tím vzbuzují hněv Hospodina. Obětí tohoto jednání jsou ti, kdo jsou při obchodování klamáni.

Další verš hovoří o jeruzalémských boháčích, kteří jsou obviněni z toho, že jsou *plni násilí*. Zde je pojem *násilí* užit ve spojení s útlakem a vykořisťováním, kterého se boháči dopouštějí na lidu.⁷¹

V poslední části už prorok vztahuje svou kritiku na obyvatele města, které obviňuje z toho, že mluví zrádně a lstivě. Dopouští se tedy intrik a klamání, které se stávají součástí každodenního života lidí ve městě. Je pravděpodobné, že tato slova se mimo jiné týkají nekalých obchodních praktik a také nepravdivé svědecké výpovědi u soudu.⁷² Oběti kritizovaného jednání tu nejsou konkrétně jmenovány a v podstatě splývají s původci kritizovaného jednání, neboť se jedná o kritiku celé společnosti.⁷³

Prorok v prvních dvou verších kritizuje okrádání zákazníků při obchodování, které bylo spojené s vážením zboží. K vážení zboží se používaly míry a váhy. V praxi se s mírou podvádělo tak, že se při prodeji zboží používala míra zmenšená a při nákupu míra zvětšená. Váhy se pak daly uzpůsobit k podvodům pomocí ohnutí jazýčku vah nebo používáním falešných závaží.⁷⁴ Takové okrádání muselo mít negativní vliv hlavně na ekonomickou situaci nižších společenských vrstev. V této pasáži je kritizováno také násilí boháčů, které se mohlo projevat mimo jiné zabavováním majetku, podplácením soudů nebo využíváním dlužního otroctví.

4.6 Mi 7,3

*³Oběma rukama páchají zlo pro svůj prospěch,
velmož i soudce úplatky vymáhají,
mocný mluví, jak se mu zachce;
a všechno zpřevracejí.*

V tomto verši prorok opět kritizuje zpronevření se svému úřadu a korupci, které označuje za zlo. Konkrétně zde jmenuje viníky, o nichž hovoří v singuláru, ale svá slova vztahuje na celé skupiny. Nejdříve se jedná o velmože, tedy vysoce postavené úředníky či funkcionáře, a soudce, kteří v rámci vykonávání svého úřadu požadují úplatky, aby se obohatili.⁷⁵ Dále se mluví o mocných, tedy těch, kteří mají v rukou moc a je jim vyčítáno, že mluví, jak se jim

⁷¹ Srov. DUPLACY, J.; GEORGE, A.; GRELOT, P. et al (eds.) *Slovník biblické teologie*, s. 259.

⁷² Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 411, srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 291.

⁷³ Srov. MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků*, s. 113.

⁷⁴ Srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 290.

⁷⁵ Srov. WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*, s. 426, srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 298.

zachce, tedy nechají se ve svém jednání vést svým chtěním.⁷⁶ Závěrečná slova *a všechno zpřevracejí* je obtížné interpretovat, protože význam slova *zpřevracejí* nelze v tomto kontextu s přesností určit.⁷⁷ Jejich oběťmi jsou ti, které mají tyto vládnoucí vrstvy spravedlivě vést – tedy lid.

Zde Micheáš opakuje svou kritiku korupčních praktik a zpronevěření se úřadu ze strany úředníků a dalších vlivných osob.

⁷⁶ Srov. VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, s. 298.

⁷⁷ Srov. *tamtéž*, s. 296.

5. Aktuální sociální problémy české společnosti a sociální problémy v knize Micheáš

Obecně se sociální problémy, které prorok Micheáš kritizoval, vyskytují i v naší současné společnosti, ale v kontextu doby mají většinou zcela jinou podobu, a proto je obtížné je nějak porovnávat. Asi nejlepší srovnání nabízí současný problém exekucí u osob z nízkopříjmových domácností a zabírání nemovitého majetku rolníků popsané v knize Micheáš, kterému se budu věnovat v této kapitole. Nejdříve popíšu problematiku exekucí a pak poukážu na shody a rozdíly mezi oběma jevy.

5.1 Problematika exekucí v České republice

Exekuce jsou současným závažným problémem, který se dotýká vysokého počtu obyvatel. V České republice bylo za rok 2023 v exekuci evidováno celkem 646 000 osob. Nejvíce z nich připadlo na Ústecký a Karlovarský kraj,⁷⁸ které se řadí k chudším regionům naší republiky.⁷⁹ Exekuce jsou tedy nepochybně problémem spojeným s chudobou.

Pro popsání problematiky exekucí je důležité definovat samotný pojem exekuce. Pojem exekuce znamená „vykonání listiny, na základě které je vedena exekuce (například rozsudku). Exekucí se rozumí vynucení povinnosti, kterou povinný (dlužník) nesplnil dobrovolně. Exekuce je prováděna v rámci exekučního řízení.“⁸⁰ Ve své práci se zaměřím na exekuce vykonávané soudním exekutorem, které jsou právně upraveny zákonem č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).⁸¹

Účelem exekuce prováděné soudním exekutorem je vymáhání peněžitého dluhu. Proces exekuce je zahájen pověřením soudního exekutora k výkonu exekuce na návrh věřitele. Toto pověření se uskutečňuje na základě exekučního titulu, kterým je obvykle rozsudek soudu, platební rozkaz, rozhodčí nález nebo výkaz nedoplatků na zdravotním a sociálním pojištění. Dále exekutor informuje dlužníka o exekuci zasláním vyrozumění o zahájení exekuce a výzvy ke splnění vymáhané povinnosti. Lhůta pro zaplacení dlužné částky činí 30 dní. Pokud do této doby dlužník dluh nesplatí, následuje samotný průběh exekuce. Je důležité ještě podotknout, že dlužná částka je navýšená o náklady na exekuční řízení a odměny pro exekutora. Exekuce se provádí zabavením peněz na účtu dlužníka, prodejem jeho movitého a nemovitého majetku nebo srážkami z jeho příjmů. Zabaveny mohou být nejen peníze na účtu dlužníka, ale také na účtu jeho manžela či manželky. Co se týče srážek z příjmů, jsou do něj zahrnuty veškeré dlužníkovi příjmy s výjimkou daňového bonusu, porodného, přídatku na dítě, příspěvku na bydlení a dávek v hmotné nouzi. Zabavení movitého majetku se vztahuje na automobily, počítače, elektroniku, domácí spotřebiče (s výjimkou ledničky, sporáku a pračky), nábytek a starožitnosti. Zabavené

⁷⁸ Srov. PROKOP, D. *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*, s. 68.

⁷⁹ Srov. Mapa exekucí 2023. *Exekuce v datech 2023*. [online].

⁸⁰ ŠTIKA, Martin. *Exekuce v praxi*, s. 29.

⁸¹ Srov. *tamtéž*, s. 29.

předměty jsou následně prodány v dražbě. Exekuce nemovitosti se provádí jejím zablokováním na katastru a prodejem v dražbě.⁸²

Jaké jsou ale příčiny zadlužení? Podle sociologického výzkumu agentury Median byla na cca 57 % domácností uvalena exekuce kvůli krátkodobým a spotřebním půjčkám. Asi třetina domácností v exekuci tyto půjčky použila na úhradu nezbytných výdajů na bydlení, tedy na nájemné a energie, a placení účtů za telefon. Další třetina se pak zadlužila, aby splatila předchozí půjčku.⁸³ Z etického hlediska je jasné, že povinností dlužníka je svůj dluh splácet, ale musíme vzít do úvahy i samotnou povahu nebankovních spotřebních úvěrů, které lidé v exekuci využívali. Do roku 2016 totiž tyto úvěry nebyly dostatečným způsobem regulovány. Na trhu fungovalo množství společností, které používaly predátorské praktiky. Docházelo také k tomu, že lidem byly poskytovány rizikové půjčky a nebyla prověřována jejich schopnost je splácet. Obvyklé bylo podstatné navýšení dluhu o úroky a další příslušenství v rámci různých sankcí, které byly ve smlouvě často formulovány v podobě složitých, těžko srozumitelných a špatně čitelných podmínek. Teprve v roce 2016 došlo k vyšší regulaci půjček a bylo stanoveno, že příslušenství dluhu, tedy úroky a různé sankce, nesmí překročit dvojnásobek půjčené částky.⁸⁴ Vidíme tedy, že spoluvina za dluhové pasti spadá i na věřitele, kteří zneužívali nízké regulace spotřebních úvěrů ke svému obohacení na úkor dlužníků.

Exekuce mají dopady nejen na životy jednotlivců, ale celé společnosti. Lidé se dostávají do dluhové pasti, která se projevuje v nejrůznějších životních oblastech. Jedním z nejzávažnějších důsledků exekucí je ztráta bydlení z důvodu neschopnosti hradit nájemné nebo zabavení nemovitosti. Rodiny či jednotlivci se pak ocitají v azylových domech nebo na ubytovnách, v nejhorším případě končí na ulici. Ztráta bydlení se pak výrazně podepisuje na kvalitě jejich života nebo třeba na vzdělávání dětí.⁸⁵ Exekuce také zasahují do oblastí zaměstnanosti. Pokud jsou dlužníkovi nařizovány srážky ze mzdy, často se uchyluje k práci načerno, aby si zajistil co nejvyšší příjem. Stát tak přichází o obrovské sumy na odvodech a daních.⁸⁶

Problém exekucí se snaží řešit hlavně neziskové organizace prostřednictvím sociálních služeb. Pomoci dlužníkům se věnuje dluhové poradenství, které je realizováno ambulantní či terénní formou. Dluhové poradenství poskytuje klientovi informace, které slouží k tomu, aby měl přehled o svých pohledávkách. Dále hledá spolu s klientem vhodné řešení vedoucí ke stabilizaci jeho finanční situace, k zamezení dalšího růstu dluhu a ke schopnosti dluh splácet. Základem dluhového poradenství je anamnéza klientovy finanční situace, jejíž součástí je přehled příjmů, výdajů a dluhů klienta.⁸⁷

⁸² Srov. Člověk v tísni. *Exekuce v roce 2024: Jak probíhá, jak je možné ji zastavit a co všechno může exekutor zabavit*. [online].

⁸³ Srov. PROKOP, D. *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*, s. 47.

⁸⁴ Srov. PROKOP, D. *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*, s. 46-47.

⁸⁵ Srov. MATOUŠEK, O.; KŘIŠŤAN, A. (eds.) *Encyklopedie sociální práce*, s. 453.

⁸⁶ Srov. PROKOP, D. *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*, s. 49.

⁸⁷ Srov. MATOUŠEK, O.; KŘIŠŤAN, A. (eds.) *Encyklopedie sociální práce*, s. 452-454.

O řešení problému soudních exekucí se pokusil i stát v rámci akce nazvané Milostivé léto I a II v letech 2021 až 2022. Tyto akce byly zákonně upraveny a dlužníci díky nim mohli ukončit svou exekuci za dluhy vůči veřejnoprávním institucím zaplacením původní dlužné částky a poměrně nevysoké částky spojené s výdaji na exekuční řízení.⁸⁸ Ovšem výsledky této akce byly jiné než očekávání. Podle statistiky bylo během Milostivého léta I zastaveno celkem 42 000 exekucí z celkového počtu 1,3 milionu exekucí, na které se akce vztahovala. U Milostivého léta II to pak bylo jen 9 104 exekucí z 946 514.⁸⁹

5.2 Porovnání současné problematiky exekucí v České republice se zabíráním nemovitého majetku v knize Micheáš

Jaké podobnosti tedy můžeme pozorovat mezi exekucemi u osob z nízkopříjmových domácností a zabíráním nemovitého majetku rolníků, jež bylo předmětem knihy Micheáš? Obojí tyto jevy spojuje to, že jsou založeny na legálním principu a spojené s povinností dlužníka splácet dluh. Určité styčné body můžeme vidět i u jejich důsledků. Rolníci zabavením domu přišli o střechu nad hlavou, u osob z nízkopříjmových domácností exekuce v některých případech rovněž vedou ke ztrátě bydlení. Podobné jsou i příčiny zadlužení u rolníků a některých osob z nízkopříjmových domácností, které vycházejí z jejich situace krajní nouze. Zcela jinou podobu pak má zákonné upravení exekucí a jejich formální průběh. Liší se také řešení obou problémů. Ve starověkém Izraeli a Judsku nebyla sice sociální pomoc institucionalizována, ale Tóra obsahovala ideu solidarity a sociální spravedlnosti. Prakticky se měla uskutečňovat skutky milosrdenství ve vztahu k chudým a také oslavou sabatického roku. Ten se slavil každý sedmý rok a během něj se neměla sklízet úroda z polí, ale měla být ponechána chudým. Sedm sabatických cyklů mělo být uzavřeno po 50 letech milostivým létem, jehož součástí mělo být odpuštění dluhů, propuštění otroků z dlužního otroctví a navrácení zabaveného majetku.⁹⁰ Není jisté, zda vůbec a do jaké míry se tak v praxi skutečně dělo. Podle W. J. Houstona zákony spojené se sabatickým cyklem jmenované v 25. kapitole knihy Leviticus představovaly „standard spravedlnosti, výzvu ke skutkům spravedlnosti, jejichž cílem nebylo spravedlnost vykonávat úředně, ale ke spravedlnosti přesvědčovat.“⁹¹ Zcela jinou formu má pak dnešní pomoc zadluženým v České republice, kdy je poskytována prostřednictvím státu a neziskových organizací.

Ovšem nejvíce podobností můžeme v této problematice spatřovat z etického hlediska. Oba tyto jevy totiž vedou ke ztrátě lidské důstojnosti. Po zabavení polí a domů byli rolníci zbaveni svého domova a jediného zdroje obživy, přišli tak o důstojný život. Mnoho lidí postižených exekucí je nuceno žít v extrémní chudobě, někteří z nich rovněž ztratili bydlení a žijí v nedůstojných podmínkách. Micheáš spatřuje zásadní etický problém v hromadění majetku mocnými na úkor celé společnosti. Soukromé vlastnictví podle něj nemá sloužit k tomu, aby se prostřednictvím něj určitá skupina obohacovala, ale k tomu, aby každý člen společnosti mohl žít důstojně. Podobný pohled na otázku soukromého vlastnictví má také současný papež František. Toho můžeme, stejně jako proroka Micheáše, považovat za

⁸⁸ Srov. Sociální portál JČK. *Milostivé léto*. [online].

⁸⁹ Srov. Advokátní deník. *EK ČR: Druhého kola milostivého léta využil jen zlomek dlužníků*. [online].

⁹⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*, s. 30-32.

⁹¹ HOUSTON, W. J. *Contending for Justice: Ideologies and Theologies of Social Justice in the Old Testament*, s. 193.

skutečného zastávce chudých a utlačovaných. Papež František vyzývá k tomu, abychom naslouchali nářku chudých a zároveň nabádá k solidaritě v opravdovém smyslu slova, která vyžaduje vytvoření nového způsobu myšlení. Toto nové myšlení se má vyznačovat svým uvažováním v kategoriích společenství a upřednostňováním života všech před hromaděním statků některých.⁹² Papež František spatřuje v sociální nerovnosti kořen sociálního zla a tvrdí, že problémy chudých se dají vyřešit pouze tím způsobem, že bude odmítnuta absolutní autonomie trhů a odstraněny strukturální příčiny sociální nerovnosti.⁹³ A cestu k tomuto cíli vidí právě v solidaritě: „Solidarita je spontánní reakcí toho, kdo uznává, že sociální funkce vlastnictví a všeobecné určení dober jsou skutečností, která předchází soukromé vlastnictví. Soukromé vlastnění dober se zdůvodňuje péčí o ně a jejich rozmnožováním, aby tak lépe sloužila obecnému dobru, přičemž solidarita má být prožívána jako rozhodnutí vrátit chudému to, co mu náleží. Tato přesvědčení a projevy solidarity, jsou-li konkretizovány, otevírají cestu k dalším proměnám struktur a umožňují je. Změna ve strukturách, která neplodí nová přesvědčení a postoje, způsobí, že se samy tyto struktury dříve či později stanou prohnílymi, těžkopádnými a neúčinnými.“⁹⁴

⁹² Srov. FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium, apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*, s. 120.

⁹³ Srov. *tamtéž*, s. 128-129.

⁹⁴ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium, apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*, s. 120.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo komplexně popsat sociální kritiku v knize Micheáš v jejích historických, sociálních i současných souvislostech.

V první krátké kapitole jsem uvedla základní údaje o knize Micheáš. V rámci druhé kapitoly jsem se snažila podat přehled nejdůležitějších historických událostí ve 2. pol. 8. stol. př. Kr., do níž je kniha datována. Zaměřila jsem se především na asyrský vpád s jeho závažnými důsledky a na vládu judských králů Jótama, Achaze a Chizkijáše. V následující kapitole popsala, jak vypadala izraelská a judská společnost v 8. stol. př. Kr. Specifický význam jsem pak přisoudila hlavně vztahům mezi nižšími a vyššími sociálními vrstvami. Další kapitola se zabývala pojetím sociální kritiky v knize Micheáš. Snažila jsem se v ní na základě daného historického a sociálního pozadí interpretovat ty pasáže, které sociální kritiku obsahují. V poslední kapitole jsem pomocí porovnání poukázala na určitou podobnost mezi současným problémem exekucí a problémem zabírání nemovitého majetku rolníků, o němž hovořil prorok Micheáš. Svou práci jsem zakončila slovy papeže Františka, který se věnuje současné sociální kritice.

Předmětem sociální kritiky knihy Micheáš jsou sociální problémy tehdejší doby, které bychom mohli obecně pojmenovat jako utlačování a bezprávi. Konkrétně se bezpochyby jednalo o zabírání nemovitého majetku rolníků, korupci ve státní sféře, zpronevěření se svému úřadu a nekalé obchodní praktiky. Prorok ke své kritice těchto zlořádů využívá metaforické obrazy i rétorické otázky. Ve výsledku pak tyto pasáže představují mimořádně silnou a působivou obžalobu sociální nespravedlnosti a útisku. Jedná se proto o dílo, které může mnoho říci i současnému čtenáři, jemuž tato témata nejsou lhostejná.

Seznam použité literatury

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Česká biblická společnost, 1996. ISBN 80-85810-11-5.

Bible: Český studijní překlad. Praha: KMS, 2016. ISBN 978-80-87904-57-2.

DEARMAN, J. A. *Property Rights in the Eighth-Century Prophets.* Atlanta: Scholars Press, 1988. ISBN 9781555401955.

DUPLACY, J.; GEORGE, A.; GRELOT, P. et al (eds.) *Slovník biblické teologie.* Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991. ISBN neuvedeno.

FABER, Z. I.; WRIGHT, J. L. (eds.) *Archaeology and History of Eighth-Century Judah.* Atlanta: SBL Press, 2018. ISBN 9780884143482.

FINKELSTEIN, I.; SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie.* Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-869-3.

FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium, apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě.* Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.

HOBLÍK, J. *Proroci, jejich slova a jejich svět.* Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-948-5.

HOCHMANN, F. *Když mluvili proroci: rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské.* Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-027-3.

HOUSTON, W. J. *Contending for Justice: Ideologies and Theologies of Social Justice in the Old Testament.* New York: T&T Clark, 2008. ISBN 978-0-567-03354-3.

MACKERLE, A. *Etické aspekty u předexilních Malých proroků.* Praha: Krystal OP, 2019. ISBN 978-80-7575-044-0.

MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce.* 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0211-0.

MATOUŠEK, O.; KŘIŠŤAN, A. (eds.) *Encyklopedie sociální práce.* Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

PREMNATH, D. N. *Eighth Century Prophets: A Social Analysis.* St. Louis: Chalice Press, 2003. ISBN 9780827208179.

PROKOP, D. *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti.* 2. rozšíř. vyd. Brno: Host, 2020. ISBN 978-80-275-0308-7.

RENDTORFF, R. *Hebrejská bible a dějiny: úvod do starozákonní literatury.* Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-190-3.

RÖMER, T.; MACCHI, J-D.; NIHAN, Ch. (eds.) *Úvod do Starého zákona.* Jihlava: Mlýn, 2020. ISBN 978-80-86498-71-3.

ŠTIKA, M. *Exekuce v praxi.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-835-8.

VARŠO, M. *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*. Trnava: Dobrá kniha, 2010. ISBN 978-80-7141-690-6.

WALTKE, B. K. *A Commentary on Micah*. Michigan / Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company, 2008. ISBN 978-0-8028-6412-3.

Internetové zdroje

Advokátní deník. *EK ČR: Druhého kola milostivého léta využil jen zlomek dlužníků*. [online]. Praha: Česká advokátní komora. 22. 02. 2023 [cit. 2024-03-24]. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2023/02/22/exekutorska-komora-cr-druheho-kola-milostiveho-leta-vyuzil-jen-zlomek-dluzniku/>

Člověk v tísní. *Exekuce v roce 2024: Jak probíhá, jak je možné ji zastavit a co všechno může exekutor zabavit*. [online]. Praha: Člověk v tísní, o.p.s. 13. 07. 2023 [cit. 2024-03-23]. Dostupné na: <https://www.clovekvtsni.cz/exekuce-8100gp>

EK ČR. *Co je to exekuce*. [online]. Exekutorská komora České republiky. © 2009-2024 [cit. 2024-03-23]. Dostupné na: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/794-6-co-je-to-exekuce?w=>

EK ČR. *Předpisy upravující exekuční řízení*. [online]. Exekutorská komora České republiky. © 2009-2024 [cit. 2024-03-23]. Dostupné na: <https://ekcr.cz/1/predpisy/24-predpisy-upravujici-exekucni-rizeni>

Mapa exekucí 2023. *Exekuce v datech 2023*. [online]. Institut prevence a řešení předlužení. © 2024 [cit. 2024-03-23]. Dostupné na: <https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/exekuce/>

Sociální portál JČK. *Milostivé léto*. [online]. Jihočeský kraj. © 2023 [cit. 2024-03-24]. Dostupné na: <https://socialniportal.kraj-jihocesky.cz/pomahame/milostive-leto>

Abstrakt

FIBICHOVÁ, J. *Sociální kritika v knize Micheáš*. České Budějovice 2024. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Vedoucí práce doc. ThLic. Adam Mackerle ThD.

Klíčová slova: kniha Micheáš, sociální kritika, společnost ve starověkém Izraeli, proroci, prorok Micheáš, Starý zákon, sociální spravedlnost

Bakalářská práce se zabývá komplexním popisem sociální kritiky v knize Micheáš v jejích historických, sociálních i současných souvislostech. V úvodní kapitole jsou uvedeny základní údaje o knize Micheáš. Další kapitola je věnována historickým souvislostem, především dějinám Judského království v 2. pol. 8. stol. př Kr. Následující část práce se zabývá sociálními souvislostmi, je zde popsána podoba izraelské a judské společnosti v 8. stol. př Kr. se zaměřením na vztahy mezi vyššími a nižšími sociálními vrstvami. Další kapitola obsahuje interpretaci pasáží, ve kterých se vyskytuje sociální kritika. Poslední kapitola se věnuje porovnání problematiky exekucí v současné české společnosti s problematikou zabírání majetku rolníků v knize Micheáš.

Abstract

FIBICHOVÁ, J. *Social criticism in the Book of Micah*. České Budějovice 2024. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Vedoucí práce doc. ThLic. Adam Mackerle ThD.

Keywords: the book of Micah, social criticism, society of ancient Israel and Judah, propeths, Old Testament, social justice

The bachelor thesis deals with a comprehensive description of the social criticism in the book of Micah in its historical, social and contemporary context. The introductory chapter provides background information on the book of Micah. The next chapter is devoted to the historical context, especially the history of the kingdom of Judah in the second half of the 8th century BC. The next part of the thesis deals with the social context, describing the shape of Israelite and Judahite society in the 8th century BC, with a focus on the relations between the upper and lower social classes. The next chapter contains an interpretation of passages in which social criticism occurs. The last chapter compares the issue of foreclosures in contemporary Czech society with the issue of seizure of peasants' property in the book of Micah.